

ADABIYOT DARSLARIDA MATN BILAN ISHLASH

Zakirova Maqsuda Atayevna
UrDU akademik litseyi ona tili
va adabiyot fani o'qituvchisi

Annotatsiya. Ta'lim sifatini oshirishda turli interfaol metodlardan foydalanish yaxshi natija beradi. Matnlar bilan ishlash esa o'quvchilarda izlanuvchanlik qobiliyatini oshirish bilan birga fikrlar doirasining ham kengayishiga olib keladi. Ta'lim sohasidagi interfaol metodlarni tatbiq qilgan holda ona tili va adabiyot mashg'ulotlarini o'tish pedagogdan yuqori kasbiy mahorat talab qiladi. Ushbu maqolada adabiyot darslarida matn bilan ishlash, innovatsion usullar orqali o'tish metodlari yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: interfaol, innovatsion texnologiya, charxpalak, taqdimot usuli, metod, texnologiya.

Innovatsion texnologiya – ta'lim samaradorligini oshiruvchi omillardan foydalanish, turli pedagogik jarayonlarni loyihalash va amalda qo'llash orqali bilim egallashni takomillashtirish usullari. Uning asosiy maqsadi ta'lim jarayonida o'qituvchi va bilim oluvchi faoliyatiga yangilik, o'zgartirishlar kiritish bo'lib, interfaol metodlardan foydalanishni taqozo etadi. Interfaol usullar ta'lim jarayonida qatnashayotgan har bir bilim oluvchining faolligiga, erkin va mustaqil fikr yuritishga asoslanadi. Bu usullardan foydalanganda bilim olish qiziqarli mashg'ulotga aylanadi.

Ma'lumki, o'qituvchining mahoratini oshirishga xizmat qiluvchi vositalardan biri zamonaviy pedagogik texnologiyalardir. Zamonaviy pedagogik texnologiya – hozirgi zamon didaktikasi va pedagogikasi taraqqiyotining mahsuli. Har bir zamonaviy pedagog mavjud pedagogik texnologiyalarni o'z darslarida qo'llasa, albatta ijobiy natijaga erishadi. Bugungi kun o'qituvchisining maqsadi barkamol yoshlarni tarbiyalash, ularga puxta ta'lim-tarbiya berish, zarur axborotlar bilan ta'minlash, mustaqil fikrlashga o'rgatish, bilim va hayotiy ko'nikmalar hosil qilish, ular qalbida vatanparvarlik, xalqparvarlik tuyg'ularini qaror toptirishdan iborat. Bu ezgu maqsadlarni ilg'or pedagogik va innovatsion texnologiyalar asosida o'tilgan mashg'ulotlarda amalga oshirish mumkin.

Ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi shu o'rinda o'z darsini biror-bir rivoyat yoki, to'rtlik bilan boshlasa, o'z-o'zidan bora- bora o'quvchilarda ham o'sha

odat shakllanib boradi. O'quvchilar nazarida o'qituvchi, o'z idealligini namoyon qilishigina uning obro'yini oshiradi. Xulosa qiladigan bo'lsak, ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi hamma vaqt boshqa fan o'qituvchilaridan bir qadam oldinda yurishi talab qilinadi. Yangicha usul, yangicha metod, eng avval, adabiyotda bo'y ko'rsatishiga erishish lozim. Biz bugun sodda, ko'p mehnat talab qilmaydigan, shuning bilan birga o'quvchini ham hushyorlikka, ham faollikka undaydigan usullardan biri haqida fikr yuritmoqchimiz. Bu hammaga ma'lum **“Domino” o'yinidir**. Bu o'yin takrorlash mavzularini tashkil etishda juda qo'l keladi. Buni biz biror mavzu negizida ko'rib chiqamiz.

1. “Xazoyin ul-maoniy” yana qanday nom bilan ataladi? “Chor devon”
2. Alisher Navoiy yaratgan devonlaridan birining nomi? “Navodir ul-nihoya”
3. Hadislarning she'riy yo'ldagi tarjimasi orqali berilgan ruboiylardan iborat asari? “Arba'in”
4. “Xazoyin ul-maoniy”dagi 2-devon nomi? “Navodir ush-shabob”
5. “Xazoyin ul-maoniy” devonidagi “O'rta yosh badialari” deb nomlangan devonning arabcha nomlanishi. “Badoye' ul-vasat”
6. Navoiyning arab bo'lmagan musulmon mamlakatlari tarixiga bag'ishlangan nasriy asari. “Tarixi mulki Ajam”
7. Navoiyning umri shomida yozilgan asari “Mahbub ul-qulub”

“Zehn matni” metodi. Bu metodda, asosan, darsliklarda berilgan metod bilan o'quvchilar tanishib bo'lgach zehnni sinash uchun, yoki uyga vazifa qilib berilgan matnni mustahkamlash maqsadida qo'llaniladi. Bunda o'quvchilarga matn yozilgan qog'ozlar tarqatiladi. Matndagi xatoliklarni topib, berilgan jadvalga joylab chiqishadi.

Buning natijaviyligini quyidagilarda ko'rishimiz mumkin. Avvalo, ziyrakligi oshadi, mustaqil fikrlash ko'nikmasi rivojlanadi, qiyosiy o'rganish rivojlanadi, so'z ajratish malakasi rivojlanadi.

“Matnni tikla” metodi ham biror bir asarni o'qitishda mavzuni mustahkamlash qismida foydalaniladi. O'quvchi berilgan vaqt ichida she'ni qayta tiklashi hamda o'z ziyrakliklarini namoyish etishi shart. Bu metodni amalga oshirish uchun o'quvchilarni kichik guruhlariga bo'lib olamiz. Ularga matndagi ba'zi so'zlarni tushirib qoldirib, nuqtalar o'rnini to'ldirish so'raladi. “Alpomish” dostonini o'qitish darslarida bu metod juda qo'l keladi.

“Begona so`z” metodi. Darslikda berilgan biror she`r yoki matn asos qilib olinadi. O`quvchilar esa berilgan vaqt mobaynida jadvalda berilgan beshta so`zdan matn yoki she`rda uchramaydigan so`z yoki so`zlarni topishi kerak bo`ladi.

Bu metod orqali o`quvchilarda mustaqil fikrlay olish qobiliyatini shakllantirish, qiyosiy tahlil qilishga o`rgatish ko`nikmasini rivojlantirishga erishiladi.

Dars jarayonida yuqoridagi metodlarni qo`llash orqali o`quvchilarni mustaqil fikrlash, xulosa qilish, tahlil qilishga o`rgatish mumkin. Barcha o`quvchilar ham nazariy ma`lumotlarni birdek o`zlashtira olmaydi, shuning uchun dars jarayonida innovatsion metodlar orqali mavzuni tushuntirishda matn ustida ishlashning o`rni katta ekanligini faoliyatimiz jarayonida tushunib yetdik. Dars jarayonini sifatli tashkil qilishda har bir pedagog o`z ustida ko`proq ishlashi talab etiladi. Qoidalarni yodlatish va ko`chirtirishdan voz kechib darsni qiziqarli va samarali bo`lishini ta`minlash bugungi kun talabidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro`yxati:

1. Golish L. V. , Fayzullayeva D. M. Pedagogik texnologiyalarni loyihalashtirish va rejalashtirish. T. , “Iqtisodiyot”, 2012.
2. “Umumta`lim fanlari metodikasi” jurnali, 1-, 2-, 3-, 4-sonlar, 2018. 5. “Til va adabiyot ta`limi” jurnali, 1-12 sonlar, 2018
3. Husanboyeva Q., Niyozmetova R. Adabiyot o`qitish metodikasi. O`quv qo`llanma. — T.: Barkamol fayz media. 2018.
4. To`xliyev B. Adabiyot o`qitish metodikasi. O`quv qo`llanma. T.: Alisher Navoiy nomidagi O`zbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti, 2010.
5. Qozoqboy Yo`ldosh, Muhayyo Yo`ldosh. Badiiy tahlil asoslari. Toshkent, Kamalak, 2016.